

Kumbukizi ya Profesa Ali Al'Amin Mazrui (1933-2014)

Ken Walibora, Nation Media Group

Kifo cha Profesa Ali Al'Amin mnamo Oktoba 14, 2014 kilikuwa pigo kubwa mno katika uga wa elimu duniani kwa jumla na hususan barani Afrika. Profesa Mazrui alifariki dunia nchini Marekani akiwa na umri wa miaka 81. Profesa Mazrui alizaliwa Februari tarehe 24, 1933 katika mji wa Mombasa. Aila ya Mazrui alimozaliwa Profesa Mazrui ni maarufu ndani na nje ya eneo zima la mwambao wa Afrika Mashariki hasa kutokana na ubobezi wa baadhi ya jamaa zake katika taaluma ya dini ya Kiislamu. Babake Profesa Mazrui, mathalani, aliwahi kuwa Kadhi Mkuu wa Waislamu nchini Kenya, mbali na watu wengine wengi wa ukoo wa Mazrui ambao walikuwa maulumaa wasifika wa dini ya Kiislamu. Hata hivyo, ubobezi wa Profesa Mazrui haukuwa katika Uislamu, bali elimu ya dunia ambapo aliondokea kuwa miongoni mwa wasomi bora zaidi duniani.

Usuli wa Uarabuni wa nasaba ya Mazrui ni jambo ambalo Profesa Mazrui hakuwahi kuliaibikia. Katika hotuba na maandishi yake mengi alisisitiza urithi wake wenye nguzo tatu; yaani urithi wa jadi ya Uarabuni ikiwemo dini ya Kiislamu na lugha ya Kiarabu, urithi wa jadi ya Ulaya, zikiwemo lugha za Ulaya na mifumo yao ya elimu na jinsi ya kuiona dunia na urithi wa jadi ya Afrika ambao umekitwa katika mambo ambayo ni asilia kwa bara hili. Kwa mujibu wa falsafa yake ni kwamba "utatu huu wa urithi" ni hali inayowakumba wakazi wengi barani Afrika. Utu wa mtu aitwaye Mwafrika ni mseto wa athari kutoka mabara angalau matatu: Afrika, Ulaya na Asia. Huu mfano mmoja tu wa hoja za kina na ujasiri ambazo zilimfanya Profesa Mazrui kuwa miongoni mwa wasomi wenye asili ya Afrika walioheshimika kote duniani. Mathalani, mnamo mwaka 2005 kulingana na jarida la *Prospect Magazine* linalochapishwa Uingereza na lile la *Foreign Policy* lichapishwalo Marekani, Profesa Ali Mazrui alikuwa nambari 73 miongoni wasomi mahiri zaidi mia moja kutoka kote duniani. Orodha ya mia moja bora katika ulingo wa wasomi haikuwa na jina lolote jingine la mtu wa asili ya Kiafrika. Kwa hiyo, kupatikana kwa Mwafrika kama Profesa Ali Mazrui ni jambo linalotukia kwa tukizi kabisa; hukutani na mtu kama yeye katika kila hatua uendayo.

Masomo ya Profesa Mazrui yalianzia mjini Mombasa kabla ya kwenda Uingereza 1955 na kuhitimu katika shahada ya B.A. mnamo mwaka 1960. Baadaye alikwenda katika Chuo Kikuu cha Columbia nchini Marekani ambako alihitimu shahada ya umahiri mnamo 1961. Profesa Mazrui alirejea Uingereza kuhitimu na shahada ya uzamivu katika Chuo Kikuu cha Oxford 1966 katika sayansi ya siasa. Usomi wa Profesa Mazrui, hata hivyo, haukujifunga mikatale katika uwanja fulani finyu, bali kwa hakika alikuwa na uwezo wa kusanisi kwa ufundi mkubwa maarifa kutoka katika taaluma mbalimbali kama vile historia, sosholojia, falsafa, filolojia, isimu, fasihi na taaluma nyingi nyinginezo na kutoa

uchanganuzi na ufafanuzi wa masuala changamani kwa njia ya mvuto wa aina yake.

Punde baada ya kuhitimu shahada ya uzamivu, Profesa Mazrui alipata ajira katika Chuo Kikuu cha Makerere ambapo alifanywa haraka mwenyekiti wa idara ya sayansi ya siasa na kupata wadhifa wa profesa muda mfupi baadaye. Akiwa Makerere alibainika kuwa msomi mwenye ukakamavu na ufasaha huku akijadiliana na wasomi wengine na wanasiasa katika malumbano ya umma, ambapo mengine hata yakitangazwa moja kwa moja katika redio. Mnamo 1973 Profesa Mazrui alilazimika kukimbia Uganda kutokana na vitishio vya utawala wa dikteta Idi Amin Dada. Akafundisha kwanza Chuo Kikuu cha Jos, Nigeria kabla ya kuhamia Chuo Kikuu cha Michigan, Marekani. Wakati wa kifo chake alikuwa anafundisha katika Chuo Kikuu cha Birmingham, Marekani.

Ni kweli kwamba Profesa Mazrui hata kukumbukwa kwa maandishi yake ya Kiswahili kwa vile hakuna ithibati yoyote kwamba alidiriki kuchapisha kitabu wala makala kwa Kiswahili. Hilo linaweza kuwafanya baadhi ya watu kufikiria kwamba hastahili kukumbukwa katika jarida kama hili la *Mulika* ambalo linajishughulisha na taaluma za Kiswahili. Hata hivyo, hatupaswi kuponyokwa na ukweli kwamba Profesa Mazrui alikuwa miongoni mwa watetezi wakubwa wa lugha ya Kiswahili katika hotuba na maandishi yake. Alikuwa amebobea katika Kiingereza na alitumia ubobevu wake wa Kiingereza alichokielewa kinyumenyume na kimbelebele kukitetea Kiswahili pale ilipobidi. Katika uhai wake aliwahi kuandika jumla ya vitabu vyake takriban thelathini vikiwemo vitabu kama vile *Swahili State and Society*, *The Political Economy of an African Language* and *The Power of Babel: Language and Governance in the African Experience*, vitabu ambavyo viliandikwa kwa Kiingereza. Hiki cha pili alikiandika kwa kushirikiana na mpwa wake (mtoto wa dadake) Profesa Alamin Mohamed Mazrui. Baadhi ya watu wakiwachanganya hawa wawili-mtu na mpwa wake. Tofauti mojawapo kati yao ni kwamba mpwa huyu yu hai bado na ni Profesa wa Isimu ambaye pia ameandika vitabu vya Kiswahili kama vile tamthilia ya *Kilio cha Haki* na diwani ya mashairi ya *Chembe cha Moyo*. Kwa upande wake, mjomba wake hakuwahi kuandika katika Kiswahili. Ila acha turejec kwenye utetezi wa Kiswahili aliokuwa nao Profesa Mazrui katika uhai wake, pamoja na kwamba hakuwahi kuandika vitabu kwa kukitumia Kiswahili.

Ithibati nyingine ya kujitolea sabili kwa Profesa Mazrui kukitetea Kiswahili ilidhihirishwa katika malumbano makali aliyokuwanayo na Profesa Ngugi wa Thiong'o kuhusu kuanzishwa kwa jarida katika Chuo Kikuu cha New York. Profesa Ngugi alipopewa ajira katika chuo hicho na kuafikiana na chuo kwamba kitafadhili kuasisiwa kwa jarida la Kigikuyu, Profesa Mazrui alikosoa dhamira ya kuanzishwa kwa jarida la Kigikuyu na kutoa rai zake nzito kwamba Kiswahili kilikuwa na umaarufu na mweneo mpana Marekani kuliko Kigikuyu. Kwake mantiki ya kuanzisha kwa jarida la lugha ndogo ya Kiafrika ili lisomwe yamkini na hadhira ndogo ilikuwa haina mashiko. Hata hivyo, Profesa Ngugi

aliendelea na mipango yake ya kuchapisha jarida la *Mutiri* la Kikuyu, na hata kuchapisha makala ya Profesa Mazrui ya kukitetea Kiswahili. Hapana shaka kwamba Profesa Mazrui alikuwa mtetezi asiyetetereka wa Kiswahili na Uswahili. Mwenyewe Profesa Mazrui ndiye alisema kuhusu mji wa Lamu katika pwani ya Afrika Mashariki: "*Lamu in Kenya is the Garden of Eden of the Swahili language and certainly the fountain of the very best of classical Swahili poetry. To the present day one discovers among the Lamu families both men and women who are descended from many generations of poets.*" ['Lamu ndiyo bustani ya Edeni ya lugha ya Kiswahili na bila shaka ni chemchemi ya ushairi bora kabisa wa enzi ya urasimu. Hata kufikia sasa unaweza kupata miongoni mwa koo za watu wa Lamu wanaume na wanawake ambao ni wazawa wa vizazi vingi vya washairi'] (11: 2001).

Kifo kimemwondoa Profesa Ali Mazrui duniani, lakini hakiwezi kumwondoa akilini na nyoyoni mwa wasomi na wapenzi wa Kiswahili na wasiokuwa wa Kiswahili ambao bado watasoma na kurejelea machapisho yake daima dawamu. Ni kama mwenyewe alivyosema: "*We are the people of the day before yesterday and the people of the day after tomorrow.*" ['Sisi ni watu wa juzi na keshokutwa.' Ingawa hayapo nasi sasa, mawazo yako yenye uketo wa kuajabia yalikuwa nasi juzi, jana na leo, na yatakuwa nasi kesho, keshokutwa, mtondo, mtondogoo na kitojo, yatakuwa nasi siku zote'].

Marejeleo

- Chimerah, R. (2000). *Kiswahili Past Present and Future Horizons*. Nairobi: Nairobi University Press,
- Mazrui, Alamin and Mazrui, A. (1995). *Swahili State and Society: The Political Economy of an African Language*. Nairobi: East African Educational Publishers,
- _____. (1998). *The Power of Babel: Language and Governance in Africa*. Oxford: James Currey,
- Mazrui, Ali. "Families Bloodline: Death, Rebirth and Beyond." *Ali Mazrui Newsletter* 25, 2001: 1-6.
- Mazrui, Ali. "God and Globalization: Religion in the Global Village." *Ali Mazrui Newsletter*. 29, 2005: 2-3.